
DE HANDEN VAN ZUID

Een onderzoek naar kansrijke combinaties om het lokaal ambachtschap in Rotterdam – Zuid te stimuleren en bewoners, met beperkte startkwalificatie, meer perspectief te bieden om te participeren en emanciperen, zodat de veerkracht van de wijk wordt versterkt en achterstanden worden ingelopen.

ONDERZOEKSOPZET

DE HANDEN VAN ZUID - 'MAAKPLAATS' VOOR AMBACHTSCHAP

Een onderzoek naar kansrijke combinaties om het lokaal ambachtschap in Rotterdam - Zuid (Afrikaanderwijk) te stimuleren en bewoners, met beperkte startkwalificatie, meer perspectief te bieden om te participeren en emanciperen, zodat de veerkracht van de wijk wordt versterkt en achterstanden worden ingelopen.

MSc Architecture, Urbanism and Building Sciences

AR3A010 (MSC3) Research Plan

Onderzoeksm mentor: Machiel van Dorst

Ontwerpmentor: Jacques Vink

Veldacademie mentoren: Andrea Fitskie, Otto Trienekens

Rosemiek van der Linden
5189225
R.L.vanderLinden@student.tudelft.nl

2021/11/04

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1 Introductie.....4

Hoofdstuk 2 Theoretisch Kader.....6

2.1 Rotterdam(-Zuid) als Havenstad.....8

2.2 Rotterdam(-Zuid) als Vakmanstad.....10

2.3 Rotterdam(-Zuid) als Veerkrachtige stad.....12

2.3.1 Afrikaanderwijk.....15

Hoofdstuk 3 Projectaanpak.....16

3.1 Ontwerpopgave en Doel.....18

3.2 Vraagstelling en Methodiek.....20

Hoofdstuk 4 Mogelijke Uitwerking.....30

Hoofdstuk 5 Bibliografie.....34

#01

INTRODUCTIE

De werkloosheid is in Rotterdam-Zuid het hoogst van de hele stad. Marco Pastors, de directeur van het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ): “We hebben op Zuid 32 procent van alle Rotterdammers wonen, maar het is 40 procent van de mensen die een uitkering hebben. We hebben gezegd: Rotterdam-Zuid moet net zo opgeleid en werkend worden als de rest van de stad. (Rijnmond, 2019)”

De economie van de Rotterdam kent een stijgende lijn. Innovatie en circulariteit zijn hierin cruciale en blijvende componenten. Rotterdam wil voorloper zijn op een vernieuwende economie en wil (meer) werkgelegenheid creëren voor in de toekomst (Rotterdam Makers District, 2017).

Om deze reden probeert Rotterdam het ‘maken’, in een nieuwe vorm, terug te brengen in de stad. Het Makers District (RDM, M4H) is de plek van deze innovatieve maakindustrie (high tech), waarbij de nieuwe economie van haven en stad samenkomt. Het Makers District is een springplank voor jong, hoogopgeleid en ondernemend talent en creëert nieuwe werkgelegenheid. Hierdoor wordt het Makers District gezien als een groot succes.

Om de achterstanden op Rotterdam-Zuid weg te kunnen werken, is er behoefte aan werkgelegenheid voor jongeren die hun eerste stappen op de arbeidsmarkt gaan zetten en werkzoekenden die nu nog afhankelijk zijn van een ww- en bijstandsuitkering (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019). Echter lijkt deze verbinding volledig te missen. Om de veerkracht van Rotterdam(-Zuid) te vergroten is het van belang te werken aan een inclusieve samenleving; ook bewoners zonder of met beperkt startkwalificatie, aan de onderkant van de arbeidsmarkt, moeten kunnen participeren en emanciperen. Immers ook zij hebben recht op perspectief op een duurzaam werkend leven. Passende en gerichte kennis en vaardigheden zijn essentieel aan te kunnen haken en zo ook de stad te versterken. Zowel op individueel niveau als op het niveau van de samenleving als geheel. Om de maakindustrie aan te laten sluiten op talenten van laag- en ongeschoolden, is het van belang om ‘de trots van het maken’, het ambachtschap, op wijkniveau terug te brengen (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019). Met als doel het bieden van perspectief aan bewoners op economische zelfstandigheid en zelfredzaamheid door het concretiseren van (nieuwe) economische dragers, het stimuleren van bedrijvigheid in de wijk en het zorgen voor een goede aansluiting en wisselwerking tussen het onderwijs en praktijk.

Een ‘maakplaats’, als fysieke plek in de wijk, maakt contact met en tussen buurtbewoners mogelijk en biedt niet alleen werkgelegenheid, maar ook kansen voor ontmoeting, verbinding en samenwerking, waardoor netwerken ontstaan en de sociale cohesie wordt vergroot; twee factoren die worden bestempeld als belangrijke voorwaarden voor een veerkrachtige wijk.

Het is interessant te onderzoeken of het terugbrengen van het ambachtschap een positieve impuls kan geven en een stimulans kan zijn om ook in Rotterdam-Zuid een opwaartse ontwikkeling in gang te zetten en zo kan bijdragen aan (meer) werkgelegenheid en versterking van de lokale economie en de veerkracht in een wijk.

#02 THEORETISCH KADER

Als start voor het onderzoek wordt een preciezere weergave van de context van het project beschreven. Door analyse van deze context komen zowel problemen als kansen voor Rotterdam(-Zuid) in beeld, die als uitgangspunt dienen voor het onderzoek.

“Rotterdam is een stad om trots op te zijn – en ik ben ontzettend trots op Rotterdam! De kleine nederzetting ‘Rotta’ aan de oever van de Rotte is in de loop der eeuwen uitgegroeid tot de grote stad van nu. Dat heeft Rotterdam aan zijn inwoners te danken, van de eerste kolonisten tot de huidige bewoners.”

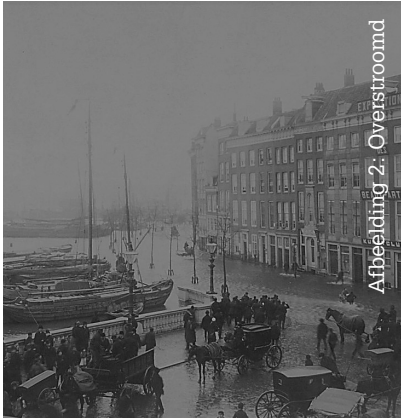
***- AHMED ABOUTALEB
(Rotterdam Resilience Strategie, 2017)***

ROTTERDAM(-ZUID) ALS
HAVENSTAD

2.1

Abbeelding 1: Oude Haven, 1945

Abbeelding 2: Overstroomd

Abbeelding 3: Oude Haven, 1899

Abbeelding 4: Oude Haven, 1935

Rotterdam is ontstaan als vissersdorpje aan de Rotte (Rotta Nova) en uitgegroeid tot een 21e-eeuwse havenstad van wereldformaat. De stad heeft verschillende crises achter de rug (zoals overstromingen en oorlogen) en kent een continue instroom van mensen van buiten de stad, eerst van elders uit het land, later van elders binnen Europa en daarbuiten. Inmiddels telt Rotterdam 175 nationaliteiten (Rotterdam Resilience Strategie, 2017).

Het ontstaan van Rotterdam Zuid (Charlois, Feijenoord en IJsselmonde) is verbonden met de ontwikkeling van de Rotterdamse haven, eind 19e eeuw. De ontwikkeling van economische bedrijvigheid die daarmee gepaard ging, had een grote aanzuigende werking op arbeidskrachten. In korte tijd werden in rap tempo woonwijken met goedkope woningen gebouwd om de havenarbeiders te huisvesten (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019). In de jaren '60 en '70 kwamen goedkope arbeidskrachten uit zuidelijke landen (gastarbeiders) in groten getale naar de haven om het werk te doen waar de autochtone bevolking zich te goed voor voelde. Deze werknemers vestigden zich massaal op Zuid (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019).

Parallel aan deze ontwikkeling werden twee andere ontwikkelingen zichtbaar. In de jaren '80 verschoven de havenactiviteiten steeds verder westwaarts, waardoor de werkgelegenheid in de havens voor Zuid afnam. De haven is al lang niet meer de belangrijkste werkgever voor Zuid. De overheid wees daarnaast in die periode verschillende gemeenten rond Rotterdam aan als groeikernen, met aantrekkelijke huisvesting (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019). De komst van de VINEX-wijken ten zuiden van Rotterdam versterkte het proces van selectieve migratie. Die is nog steeds gaande. Bewoners van Zuid die het beter krijgen, vertrekken nog steeds naar aantrekkelijker woonmilieus in en rond Rotterdam. Cijfers in het rapport 'Komen en gaan 2016, een onderzoek naar selectieve verhuizingen in Rotterdam' laten zien dat 68% van de bewoners in de deelgemeenten Feijenoord, Charlois en IJsselmonde een laag inkomen heeft en 32% een midden of hoog inkomen (Komen en Gaan, 2016). De goedkope woningvoorraad heeft een aanzuigende werking op kansarmen en mensen met een laag inkomen. Dit alles heeft tot gevolg dat de gewenste sociale stijging van bewoners van Zuid niet vanzelf van de grond komt.

ROTTERDAM(-ZUID) ALS
VAKMANSTAD

2.2

Afbeelding 5: Ambachtschap 1

Afbeelding 6: Ambachtschap 2

Afbeelding 7: Ambachtschap 3

Afbeelding 8: Ambachtschap 4

***“HOE ONTWIKKELEN
WE IN ROTTERDAM EEN
INCLUSIEVE BENADERING
VAN DE STEDELIJKE
ONTWIKKELING DIE RECHT
DOET AAN HET SPECIFIEKE
KARAKTER VAN DE STAD?”***

***“HOE KAN EEN
VAKMANSTAD DE STAD ALS
EMANCIPATIEMACHINE
IN EEN VERSNELLING
BRENGEN?”***

- HENK OOSTERLING

Over het algemeen doet men vrij lichtig over het verlies aan goedkope ambachtsbedrijvigheid. Het gaat vaak om kleinschalige ambachtsbedrijven die weinig rendement opleveren en eigenlijk geen bestaansrecht hebben (Oosterling, 2008). Hiermee wordt echter voorbij gegaan aan de waarde van deze kleinschalige bedrijvigheid voor de leefbaarheid, trots, integratie, inspiratie ('zien ondernemen doet ondernemen') en de economische zelfstandigheid in een wijk.

Volgens Filosoof Henk Oosterling moet de stad Rotterdam begrepen worden als emancipatiemachine en moet de ontwikkeling van de stad weer gekoppeld worden aan de ontwikkeling van de stadsburgers (Oosterling, 2008). Deze ontwikkelingsstrategie heet vakmanstad; het terugbrengen van ambachtschap in de stad.

Door het verdwijnen van de havens, digitalisatie en globalisatie ontstond er een transitie van arbeidsstad naar cultuurstad, waardoor het vakmanschap in de stad ondergesneeuwd is geraakt (Oosterling, Meedoen, 2015). Veel sociale problemen zijn hierop terug te voeren (Oosterling, Rotterdam Vakmanstad, 2008). Rotterdam als Vakmanstad, als integrale verknoping van Werkstad en Cultuurstad, biedt een veel grotere groep kansen om in een gezamenlijk opgebouwde en dus breed gedragen stedelijke cultuur te participeren.

In Rotterdam wordt er al veel gedaan om het vakmanschap in de stad terug te brengen; denk aan RDM-locatie en Merwe Vierhavens (M4H), onderdeel van het Makers District. Echter, de echte verbinding met de wijk en het lokale ambachtschap wordt nog volledig gemist.

Door vakmanstad wordt er een nieuwe betekenis gegeven aan cultureel ondernemerschap; de ondernemer met gemiddeld een MBO-opleiding vanuit eigen culturele achtergrond staat centraal (Oosterling, Rotterdam Vakmanstad, 2008).

Om de verbinding met de wijk aan te gaan wordt er gepleit voor bedrijvigheid midden in woonwijken en het terugbrengen van ambacht in de wijk (Hausleitner, 2017-2019) (Hill, 2020). Hierdoor wordt wonen en werken weer samengebracht (Oosterling, Rotterdam Vakmanstad, 2008); voor de wijk en door de wijk. Dit biedt allerlei mogelijke voordelen ten aanzien van werkgelegenheid, circulaire (lokale) economie en de economische veerkracht in een wijk.

Het is van belang ook de jeugd aan te trekken door het aanbieden van stages, het leren van een ambacht of te leren ondernemen (Oosterling, Rotterdam Vakmanstad, 2008). Scholing op gebied van haven (logistiek en techniek) biedt de meeste kansen op directe doorstroming naar de arbeidsmarkt of naar hoger onderwijs.

ROTTERDAM(-ZUID) ALS VEERKRACHTIGE STAD

2.3

Abbeelding 9: Afrikaandermarkt

Abbeelding 10: 't Gemaal op Zuid

Abbeelding 10: 't Gemaal op Zuid 2

***“100 RESILIENT CITIES
(100RC), ONDERSTEUND
DOOR DE ROCKEFELLER
FOUNDATION, HEEFT ALS
DOEL OM STEDEN OVERAL
TER WERELD TE HELPEN
OM HUN VEERKRACHT
TE VERSTERKEN ALS
ANTWOORD OP DE FYSIEKE,
SOCIALE EN ECONOMISCHE
UITDAGINGEN VAN DE 21STE
EEUW. 100RC ONDERSTEUNT
HET IDEE EN DE VISIE
DAT HET NIET ALLEEN
GAAT OM INCIDENTEN
(AARDBEVINGEN, BRANDEN,
OVERSTROMINGEN, ETC.)
MAAR OOK OM SPANNINGEN
DIE HET FUNCTIONEREN VAN
EEN STAD DAGELIJKS OF
REGELMATIG ONDERMIJNEN”***

***(ROTTERDAM RESILIENCE STRATEGIE,
2017)***

Cultureel zelfbewustzijn en economische zelfstandigheid zijn belangrijke uitgangspunten voor een vitale gemeenschap. Zij bepalen de kwaliteit van de leefomgeving als geheel en de veerkracht van de gemeenschap (Oosterling, Rotterdam Vakmanstad, 2008).

Veerkracht is afgeleid van het begrip resilience (Rotterdam Resilience Strategie, 2017). Een definitie voor: weerbaarheid, veerkracht en toekomstgerichtheid; het vermogen om te overleven, zich aan te passen en te groeien. Om de veerkracht in een wijk of stad in relatie tot de economie en de leefbaarheid te versterken worden er strategieën ontwikkeld, zoals het 100 Resilient Cities initiatief.

Ook in de stad Rotterdam wordt deze resilience strategie toegepast om de veerkracht te vergroten. Ondanks dat Rotterdam al flinke stappen in de goede richting naar een veerkrachtige stad met veel werkgelegenheid heeft gezet, blijkt Rotterdam-Zuid (nog altijd) achter te blijven. De werkloosheid is in Rotterdam-Zuid het hoogst van de gehele stad (Rijnmond, 2019). Door corona is deze achterstand meer zichtbaar geworden; de getroffen beleidsmaatregelen raken voornamelijk de kwetsbare buurten (Veldacademie, 2021) (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020). De gevolgen van de coronacrisis op het dagelijks leven bleken, zowel economisch als sociaal, groot. Het besef voor het belang van het belang van een (hechte) buurtgemeenschap met voldoende veerkracht is daardoor gegroeid. Ontmoetingsplekken in de wijk, die laagdrempelig en vrij toegankelijk zijn, zijn daarbij een voorwaarde.

Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) heeft als doel het verkleinen van de achterstand van de bewoners en het verbeteren van de leefbaarheid. Het NPRZ richt zich op het bereiken van een hoger opleidingsniveau en (meer) werkzaamheid voor de bewoners van Zuid. Centraal staan de bewoners: hoe beter het met de bewoners gaat, hoe beter het gaat met Zuid (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019).

Voor een stabiele en positieve toekomst is het hebben van werk essentieel. Werk zorgt naast inkomen ook voor een gezond ritme, eigenwaarde en zingeving. Daarom moeten mensen gestimuleerd en ondersteund worden om de stap naar werken te (durven) maken. Belemmeringen die dit in de weg staan, moeten worden weggenomen (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), 2019).

AFRIKAANDERWIJK

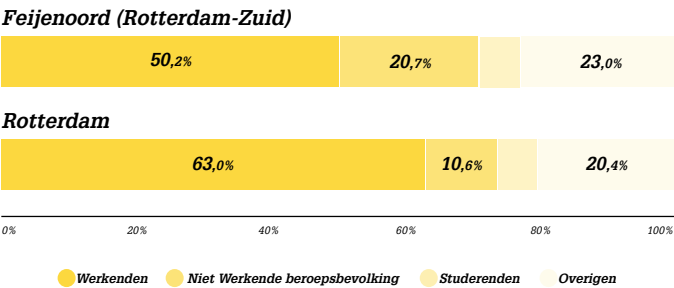
2.3.1

De Afrikaanderwijk ligt in de deelgemeente Feijenoord, in het stadsdeel Rotterdam-Zuid. Het is één van de sociaaleconomisch slechtste gebieden van Nederland (Wijkprofiel Rotterdam, 2020). De Afrikaanderwijk is één van de eerste multiculturele wijken van Nederland, waar de meerderheid van de bevolking een niet-Nederlandse achtergrond heeft. De wijk telt zo'n 8.700 inwoners. De inkomens zijn laag evenals het opleidings- en inkomensniveau en de participatiegraad. Ook de woningen en de woonomgeving laten te wensen over. Om deze redenen wordt er met het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ) geïnvesteerd in de Afrikaanderwijk en omliggende wijken. Hierbij leeft het besef dat de economie in het gebied vooruit moet. Een goede detailhandel-structuur en levendig ondernemerschap dragen namelijk ook bij aan de woonomgeving (Platform 31, 2015).

In de wijkagenda 2019-2022 van Afrikaanderwijk staat vermeld datteveelbewonersaandezijijnstaan.Redenen hiervoor zijn financiële en sociale belemmeringen. Een belangrijk doel voor de komende jaren is dat er meer mensen naar vermogen actief worden in en voor de wijk en uit de schuldenlast geholpen worden. De stap naar werk moet gemakkelijker worden gemaakt, waarbij vooral aandacht moet zijn voor realisatie van stageplekken (Gemeente Rotterdam, 2018). Het is van belang om de ondernemers in Afrikaanderwijk, te helpen in opstart en/of groei. Het ondernemerschap kan alle steun gebruiken om zich verder te kunnen ontwikkelen en meer weerbaar te worden. Lokaal ondernemerschap is daarbij een speerpunt; het doel is om speciaalzaken en ambachtelijk ondernemerschap te laten domineren. De Afrikaandermarkt, die elke woensdag en zaterdag op het Afrikaanderplein plaatst vindt, is een voorbeeld van deze lokale ondernemingen/activiteiten. De markt biedt niet alleen mogelijkheden voor lokale economische groei. Op de markt kunnen mensen zich met elkaar mengen en wennen aan elkaars verschillen in een openbare ruimte. De markt vormt daardoor een potentieel ankerpunt in de lokale gemeenschap (Sophie Watson, 2006).

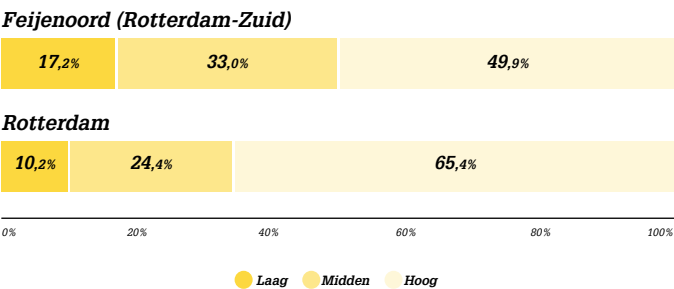
Van de effecten van de groeiende economie in de wijk dienen bewoners en lokale ondernemers als eerste te profiteren, om de sociaal/economische achterstand te verkleinen (Platform 31, 2015). Het creëren van werkgelegenheid versterkt niet alleen de veerkrachtigheid van de wijk, maar ook de gezondheid van een individu; het biedt meer zekerheid en het geeft een 'doel' in het leven. Het koesteren van de samenredzaamheid in deze wijk is belangrijk (Gemeente Rotterdam, 2018). Deze is sterker ontwikkeld dan de zelfredzaamheid.

Arbeidsmarktpositie bevolking (15-75 jaar)

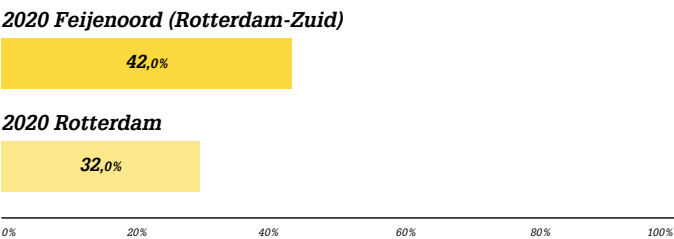
Figuur 1: Arbeidspositie

Salarisniveau bevolking (15-75 jaar)

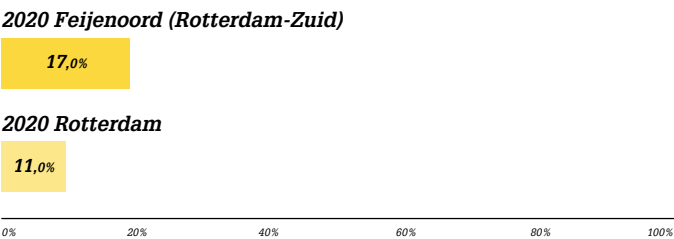
Figuur 2: Salarisniveau

Bewoners zonder startkwalificatie (18-75 jaar)

Figuur 3: Startkwalificatie

Huishoudens met bijstandsuitkering

Figuur 4: Bijstandsuitkering

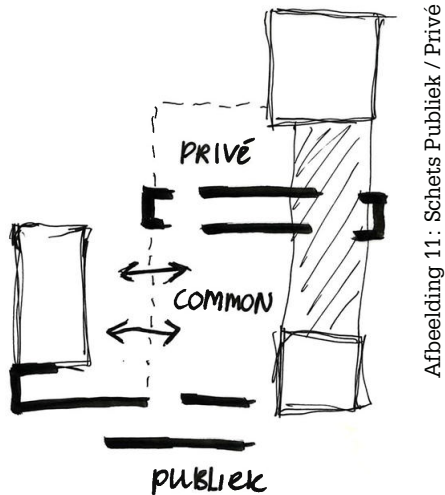
#03 PROJECTAANPAK

Rotterdam Zuid heeft minder veerkracht. Juist voor de kwetsbare buurten in deze deelgemeente, zoals Afrikaanderwijk onderdeel van Feijenoord, is het belangrijk om te kunnen reageren op onvoorspelbaarheden.

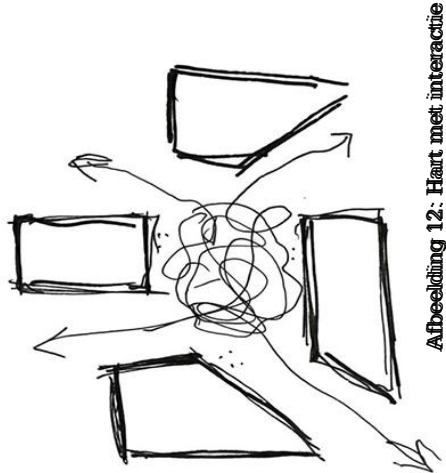
Omdat in deze wijk zowel de werkzaamheid, als het opleidings- en inkomensniveau laag zijn, leeft het besef dat de economie in het gebied vooruit moet. Een goede detailhandel-structuur en levendig lokaal ondernemerschap dragen bij aan de woonomgeving, de veerkracht van een wijk (Platform 31, 2015). Participatie en emancipatie zijn hierbij kernwoorden.

***Een onderzoek
naar kansrijke
combinaties om het
lokaal ambachtschap
in Rotterdam -
Zuid (Feijenoord/
Afrikaanderwijk)
te stimuleren
en bewoners,
met beperkte
startkwalificatie,
meer perspectief
te bieden om te
participeren en
emanciperen, zodat
de veerkracht van de
wijk wordt versterkt
en achterstanden
worden ingelopen.***

**“HET ONTWERPEN
VAN EEN INSPIRERENDE
VERBINDENDE
‘MAAKPLAATS’ OM
DE BEWONERS VAN
ROTTERDAM-ZUID
(FEIJENOORD/
AFRIKAANDERWIJK) MEER
PERSPECTIEF TE BIEDEN,
TE LATEN PARTICIPEREN
EN EMANCIPEREN OM
DE VEERKRACHT VAN
DE WIJK TE VERSTERKEN
EN ACHTERSTANDEN TE
VERKLEINEN.”**

Afbeelding 11: Schets Publiek / Privé

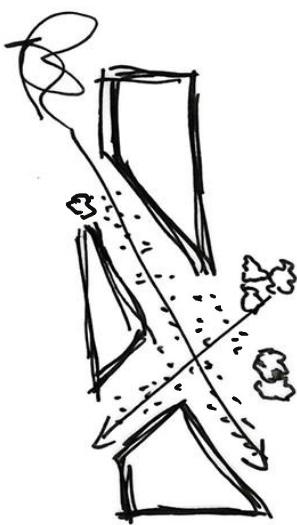

Afbeelding 12: Hart met interactie

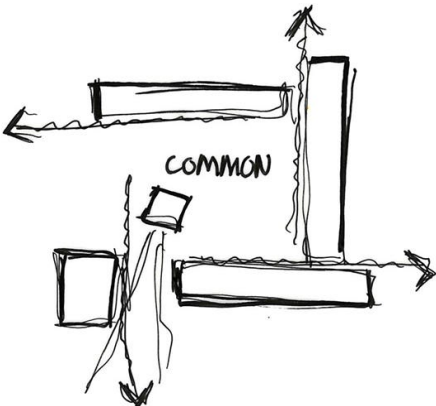
Een tweeledige ontwerpopgave ligt in het verschiets:

“Een fysieke ruimte voor het stimuleren en ontwikkelen van talenten, kwaliteiten en ambities van buurtbewoners, als opstap naar werk in een ambacht.”

“Een fysieke ruimte voor ontmoeting, verbinding en samenwerking.”

Afbeelding 13: Schets Zichtlijnen

Afbeelding 14: Schets Common Space

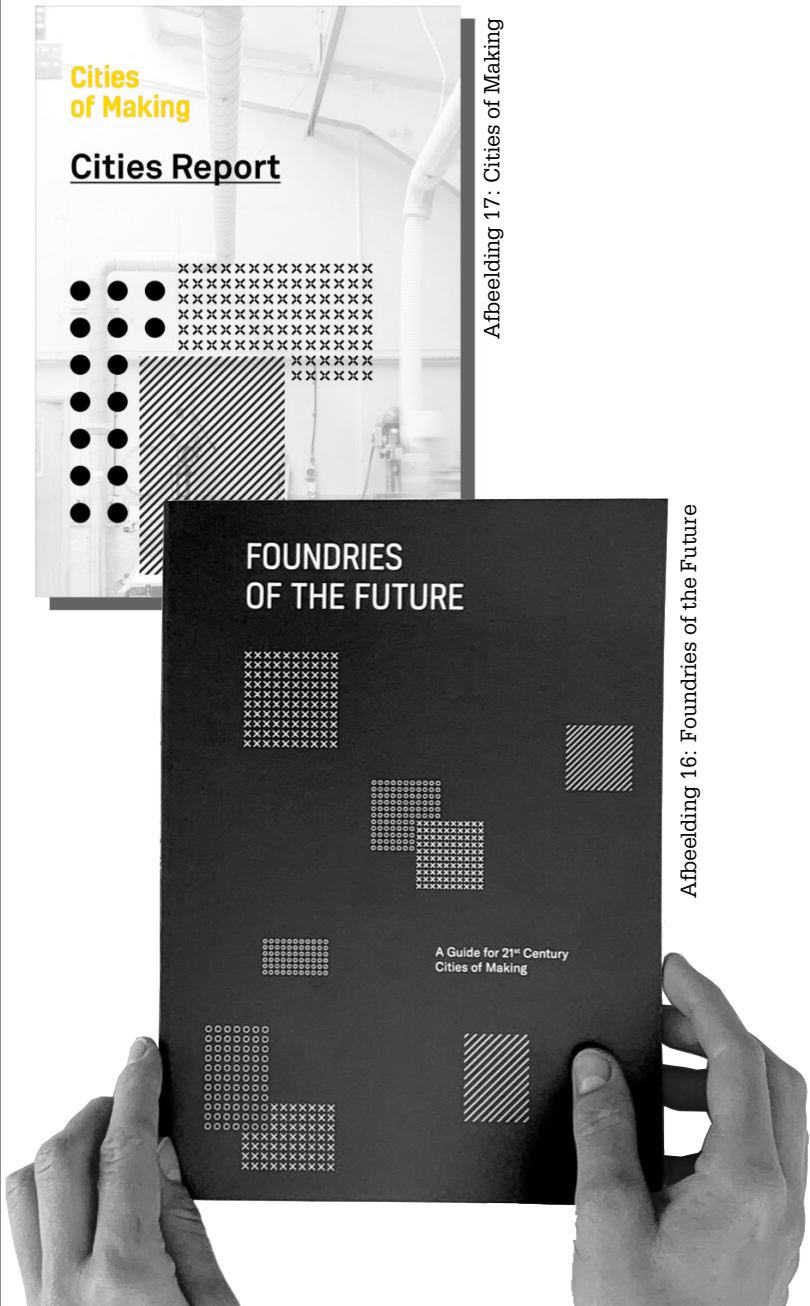
Het doel van deze ontwerpopgave is het creëren van een fysieke plek voor opstap naar werk en hulp bij opstart en groei van lokaal ondernemerschap/ambacht.

Een plek dus voor het terugbrengen en optimaliseren van ambachtschap, het creëren van banen, het aanpakken van de werkloosheid en het stimuleren van lokale economische groei en laagdrempelige interactie. Zo ontstaat er een netwerk voor sociale cohesie en veerkracht.

“WAT ZIJN KANSRIJKE
COMBINATIES OM HET
LOKAAL AMBACHTSCHAP
IN ROTTERDAM -
ZUID (FEYENOORD/
AFRIKAANDERWIJK)
TE STIMULEREN
EN BEWONERS,
MET BEPERKTE
STARTKWALIFICATIE,
MEER PERSPECTIEF
TE BIEDEN OM TE
PARTICIPEREN EN
EMANCIPEREN, ZODAT
DE VEERKRACHT VAN DE
WIJK WORDT VERSTERKT
EN ACHTERSTANDEN
WORDEN INGELOPEN?”

Afbeelding 15: How to develop a city that makes?

Afbeelding 16: Foundries of the Future

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zal er onderzoek gedaan worden op verschillende schaalgrootte en naar verschillende thema's, om zo de theorie en de praktijk aan elkaar te toetsen. Dit zal uiteindelijk resulteren in een Programma van Eisen, dat dient als opstap voor de ontwerpfase.

A. Literatuur (Theorie)

Vaardigheden

Onderzoeksvra(a)g(en):
Welke vaardigheden bezitten mensen zonder startkapitaal?
Aan welke vaardigheden is behoefte om aan te kunnen sluiten op de arbeidsmarkt?
Middel:
Analyseren van literatuur, zoals 'Praktijkgids Kansen voor laagopgeleiden'.

Emanciperen, participeren

Onderzoeksvra(a)g(en):
Hoe kan het emanciperen/participeren van mensen zonder startkapitaal vergemakkelijkt worden?
Zijn er overheidsprincipes die hieraan kunnen bijdragen door middel van investeringen?
Middel:
Analyseren van literatuur, zoals 'Social Impact Bonds'.

Ruimtelijkheid

Onderzoeksvra(a)g(en):
Welke ruimtelijke eisen kunnen gesteld worden aan een plek voor werkgelegenheid die voldoet aan de arbeidstalenten en deze maximaal ondersteunt?
Middel:
Analyseren van literatuur, zoals 'Vakmanstad', 'Foundries of the future' en 'Cities of Making'.

B. Casuïstiek (Praktijk)

Vaardigheden

Onderzoeksvra(a)g(en):
Welke vaardigheden (met focus op het ambacht(s)chap) zijn aanwezig in de wijk?
Welke kleinschalige ambachtsondernemingen en/of initiatieven (met focus op lokaal ambacht(s)chap) zijn aanwezig?
Aan welke vaardigheden is behoefte?

Middel:
Interviews met wijkcoöperatie
Observaties en interviews van ondernemingen en initiatieven (wijkcoöperatie als startpunt).

Ruimtelijke eisen

Onderzoeksvra(a)g(en):
Welke kleinschalige
Welke combinaties van bedrijvigheid worden (bij de ambachtsondernemingen/ initiatieven) gecombineerd?
Is er een connectie met de wijk?
Waar zijn deze ondernemingen gevestigd?
Wat is de samenstelling van het publiek?
Wat zijn de behoeftes en kwaliteiten?
Wat mist er?

Middel:
Observaties en interviews van ambachtsondernemingen, waarbij de wijkcoöperatie en de leefvelden map als startpunt dienen om deze ondernemingen te achterhalen.

Bij dit onderdeel zal de wijkcoöperatie als startpunt dienen. De wijkcoöperatie heeft een groot netwerk en biedt de mogelijkheid om lijntjes met de ondernemers in de wijk uit te zetten.

Wanneer tijd over is zullen ook andere referenties buiten de wijk geobserveerd en interviewd worden. Dit kan gezien worden als ‘studie’.

- Interessante referenties zijn:
- *Wandschappen (Ivo van den Baar, Nicole Driessen)*
 - *Wijkcoop010 Noord (Jan Lemmers)*
 - *Buurman Rotterdam*
 - *Het Wijkpaleis*
 - *Scrap?*
 - *Feijenoord City*

Afbeelding 18: Wijkwaardenhuis

Afbeelding 19: Wijkatelier op Zuid

Afbeelding 20: Wandschappen

Afbeelding 21: Wijkcoop010 Noord

Afbeelding 22: Buurman

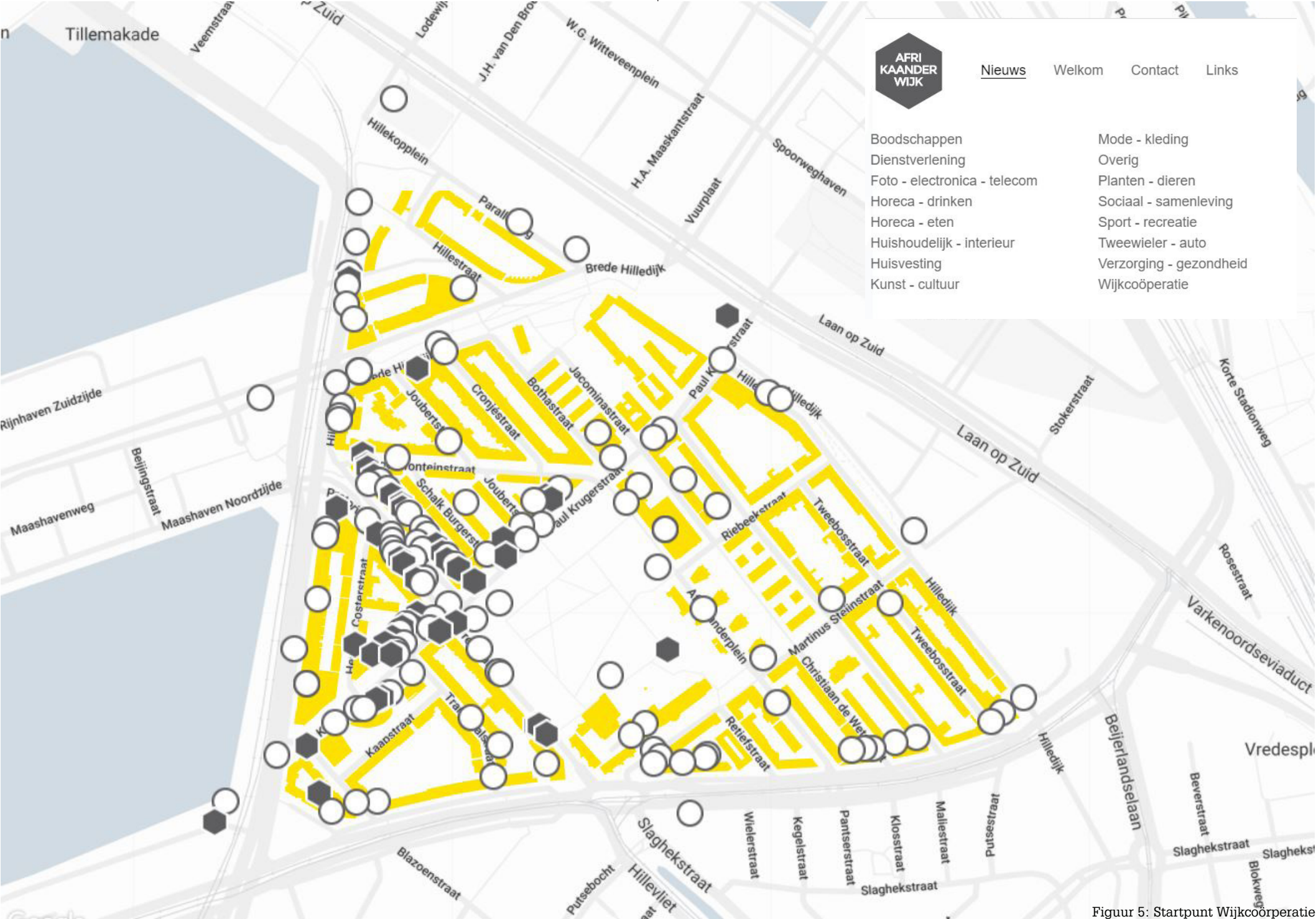
Afbeelding 23: Het Wijkpaleis

Afbeelding 24: Scrap

Bij dit onderzoek ligt de focus op bewoners met beperkte startkwalificaties, die aan de onderkant van de arbeidsmarkt staan. Er wordt dus niet gefocust op jong, hoogopgeleide creatievelingen (zoals het Makers District); dit leidt immers tot gentrificatie. Hiernaast wordt gefocust op het stimuleren van lokale economie en bedrijvigheid in de wijk door middel van ambacht(s)chap (de trots van het maken) en de interactie of verbinding die ontstaat door deze bedrijvigheid. Randvoorwaarden voor de te onderzoeken ondernemingen/referenties zijn:

- Locatie specifiek;
- Verbinding/interactie met de wijk.

Figuur 5: Startpunt Wijkcoöperatie

Abbeelding 25: Ondernemingen Amerikaanderwijk

ONDERZOEK**→ ONTWERP****A Literatuur (Theorie)****Vaardigheden**

Onderzoeksvra(a)g(en):
 Welke vaardigheden bezitten mensen
 zonder startkapitaal?
 Aan welke vaardigheden is behoefte om
 aan te kunnen sluiten op de arbeidsmarkt?
 Middel:
 Analyseren van literatuur, zoals 'Praktijkgids
 Kansen voor laagopgeleiden'.

Participeren, emanciperen

Onderzoeksvra(a)g(en):
 Hoe kan het emanciperen/participeren van
 mensen zonder startkapitaal vergemakkelijkt
 worden?
 Zijn er overheidsprincipes die hieraan
 kunnen bijdragen door middel van
 investeringen?
 Middel:
 Analyseren van literatuur, zoals 'Social
 Impact Bonds'.

Ruimtelijke eisen

Onderzoeksvra(a)g(en):
 Welke ruimtelijke eisen kunnen gesteld
 worden aan een plek voor ambachtschap?
 Middel:
 Analyseren van literatuur, zoals
 'Vakmanstad', 'Foundries of the future' en
 'Cities of Making'.

B Casuïstiek (Praktijk)**Vaardigheden**

Onderzoeksvra(a)g(en):
 Welke vaardigheden (met focus op het
 ambachtschap) zijn aanwezig in de wijk?
 Aan welke vaardigheden is behoefte?
 Middel:
 Interviewen wijkcoöperatie (STARTPUNT)
 Interviewen/observeren ondernemers, die
 komen het gesprek met de wijkcoöperatie

Ruimtelijke eisen

Onderzoeksvra(a)g(en):
 Welke combinaties van bedrijvigheid
 worden (bij de ambachtsondernemingen/
 initiatieven) gecombineerd?
 Is er een connectie met de wijk?
 Waar zijn deze ondernemingen gevestigd?
 Wat is de samenstelling van het publiek?
 Wat zijn de behoeftes en kwaliteiten?
 Wat mist er?

PROGRAMMA VAN EISEN

Figuur 6: Methodiek

#04

MOGELIJKE UITWERKING

De Handen Van Zuid - de maakplaats voor ambachtschap - gaat over maken, leren en ontmoeten. In de maakplaats werken bewoners samen aan een wijkbedrijvigheid, door het samen maken (samenwerkingen) en leren van elkaars kennis en kunde (educatie, inspiratie); door de wijk, voor de wijk. Persoonlijke groei, ontmoeting en het stimuleren van lokale economie zijn daarbij belangrijke speerpunten. Dit alles om participatie, emancipatie en startkwalificaties te bevorderen. Een model voor talentontwikkeling voor bewoners met beperkte startkwalificaties om een ambacht te leren als opstap naar werk.

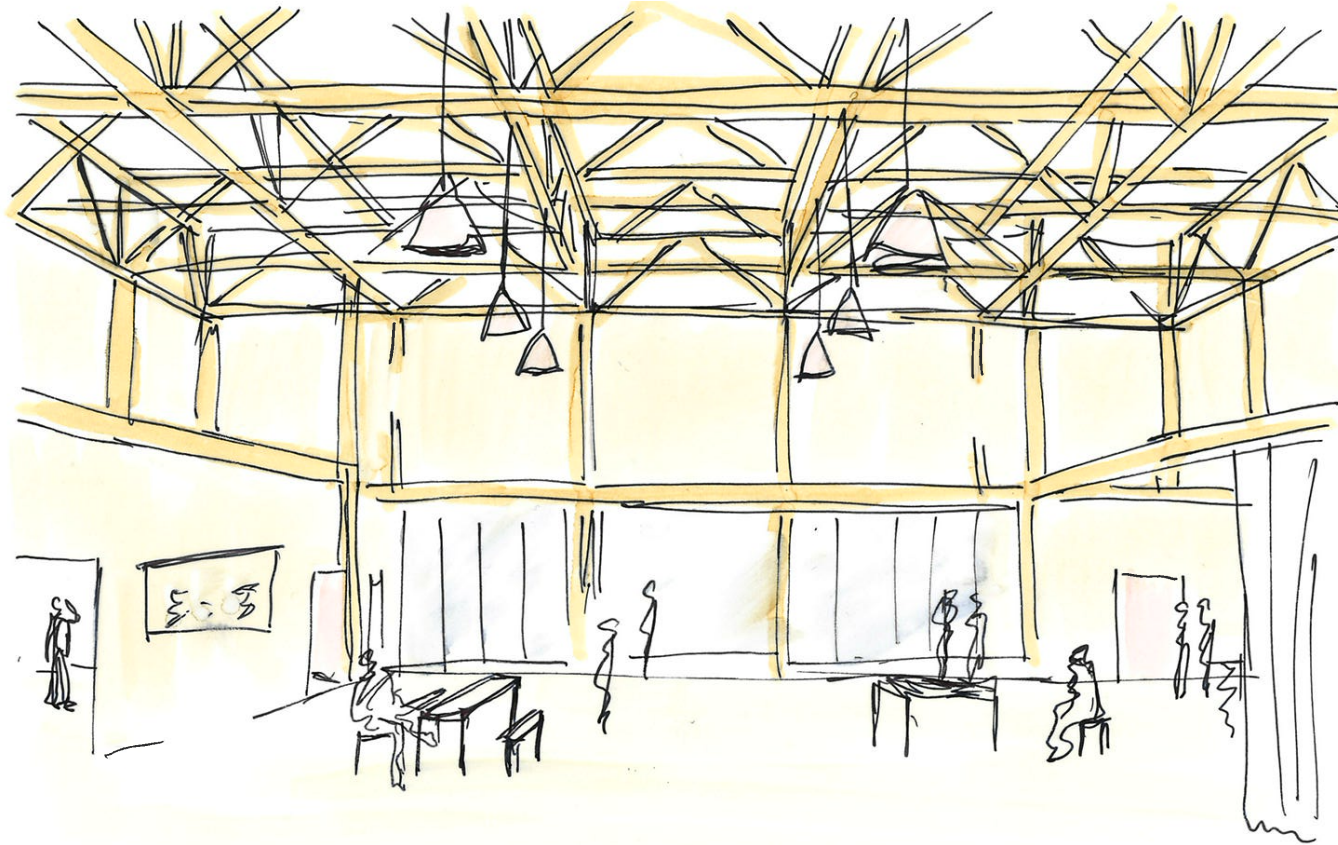
Het doel (veerkracht door terugbrengen van ambachtschap, stimuleren van lokaal ondernemerschap en laagdrempelige interactie) zou kunnen resulteren in één of meerdere gebouw(en) met een mogelijke programmering bestaande uit functies, die diensten bieden, zoals:

- een naaiatelier
- een meubelmakerij
- een pottenbakkerij
- een glassmelterij
- een schoenmakerij
- een uurwerkmakerij
- een witgoed en elektra winkel
- een fietsenmakerij
- een banketbakkerij
- een ambachtelijke slagerij
- een wijkkeuken

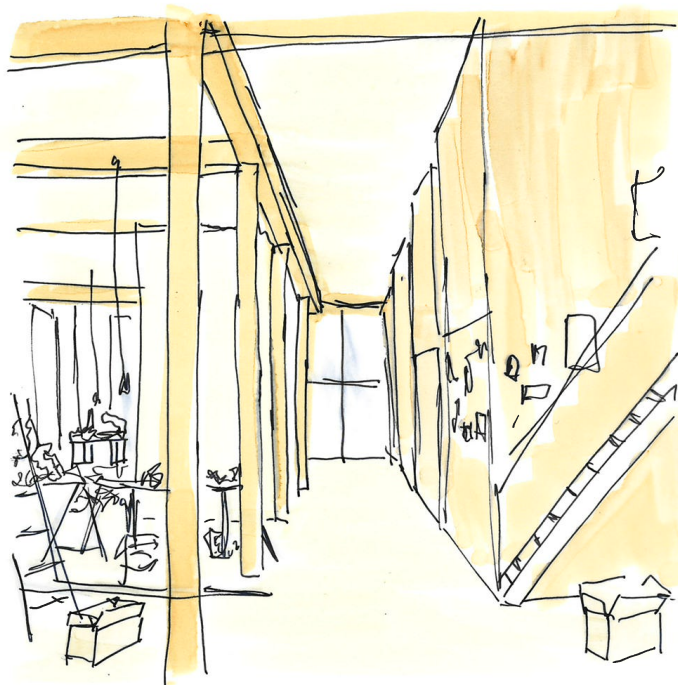
De programmering zou kunnen bijdragen aan duurzaamheid en lokaal hergebruik om zo de 'weggooimaatschappij' tegen te gaan en mensen bewuster te laten leven; een thema waar 't Gemaal op Zuid graag stappen in wil maken.

Daarnaast staat de programmering in dienst van het samenbrengen van verschillende gemeenschappen op een laagdrempelige manier; niet leven met elkaar, maar naast elkaar en voor elkaar. Het bundelen van verschillende (kleinschalige) lokale ambachtsondernemingen, kan bijdragen tot het creëren van een centraal punt in de wijk, waardoor zichtbaarheid ontstaat.

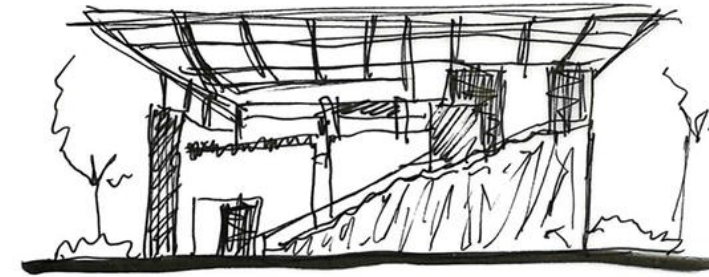
Naast het gevoel van saamhorigheid (uitwisseling en samenwerkingen), zal deze plek inspiratie zijn voor ambachtschap. Het is dus van belang om ook vanaf buitenaf 'de trots van het maken' uit te stralen, zodat een toevallige passant kan zien dat hier iets gebeurt. Door stages, open dagen en workshops aan te bieden kunnen buurtbewoners ontdekken waar ze interesse in hebben en waar ze goed in zijn (talentontwikkeling), zal hier een bruisende 'maakplaats' ontstaan met laagdrempelige interactie.

Afbeelding 26: Impressie 1

Afbeelding 27: Impressie 2

Afbeelding 28: Impressie 3

De randvoorwaardes waar deze ontwerpogave aan moet voldoen om te kunnen slagen zijn:

- Focus op de trots van het maken
- Wijkspecifiek (stimuleren van lokale economie)
- Betaalbaar (subsidies, het delen van bepaalde ruimtes/faciliteiten)
- Vrijblijvend (wisselende vraag, behoefte en tijdsduur van contract)
- Ontmoetingsgericht (ontmoeting, verbinding, samenwerking)
- Flexibel (aanpasbaarheid van de ruimte)
- Eenvoudig (aansluitend bij de behoeftes van de lokale bevolking)
- Toekomstgericht (educatie, workshops)
- Zichtbaar (centraal punt, inspiratie)

Architectonisch en ruimtelijk zou dit kunnen resulteren in een gebouw met een robuuste hoofdstructuur (met een bepaalde overmaat), waarbinnen een flexibele structuur bestaat. Bepaalde ruimtes zullen gedeeld worden (opslag, sanitair, keuken, ruimte voor lezingen/workshops) wat kan resulteren in een centraal hart. Het thema 'de trots van het maken – ambachtschap' zal over het hele ontwerp doorgetrokken worden. De knooppunten van het gebouw zullen zichtbaar blijven, waardoor de ambacht van het maken terug te zien is. Daarnaast zal er gekozen worden voor materialen, zoals hout of staal, die ambachtschap uitstralen. Wellicht dat het gebouw op een 'low tech' manier (door de bewoners?) gebouwd kan worden.

#05 BIBLIOGRAFIE

Gemeente Rotterdam. (2018). *Wijkagenda 2019-2022*. Rotterdam.

Hausleitner, B. (2017-2019). *Beleidssamenvatting Cities of Making*.

Hill, A. V. (2020). *Foundries of the Future: a Guide to 21st Century Cities of Making*. Delft: Tu Delft.

Komen en Gaan. (2016). *Komen en Gaan*. Rotterdam.

Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ). (2019). *Uitvoeringsplan 2019-2022*. Rotterdam.

Oosterling, H. (2008). *Rotterdam Vakmanstad*. Rotterdam.

Oosterling, H. (2015, mei 28). Meedoen. (T. Jansen, Interviewer)

Platform 31. (2015). *Analyse Afrikaanderplein, Rotterdam*. Den Haag.

Rijnmond. (2019, februari 23). *Werklozen Rotterdam-Zuid*. Opgeroepen op oktober 2021, van Rijnmond: <https://www.rijnmond.nl/nieuws/>

Rotterdam Makers District. (2017). *Visie en Strategie*. Rotterdam.

Rotterdam Resilience Strategie. (2017). *Rotterdam Resilience Strategie*. Rotterdam.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2020). *Maatschappelijke gevolgen van Corona*. Den Haag.

Sophie Watson, D. S. (2006). *Markets as sites for social*. Groot-Brittannië.

Veldacademie. (2021). *Samen sterk in Coronatijd*. Rotterdam.

Wijkprofiel Rotterdam. (2020). *Feijenoord Afrikaanderwijk*. Opgehaald van Wijkprofiel

Rotterdam: <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2020/rotterdam/feijenoord/afrikaanderwijk>